

INSTYTUT ZOOTECHNIKI PAŃSTWOWY INSTYTUT BADAWCZY NATIONAL RESEARCH INSTITUTE OF ANIMAL PRODUCTION

KRAJOWY KOORDYNATOR OCHRONY ZASOBÓW GENETYCZNYCH ZWIERZĄT

RASY RODZIME – ZWIERZĘTA FUTERKOWE

KRÓLIK POPIELNIAŃSKI BIAŁY

Jest to jedyna zachowana rodzima rasa królików. Prace nad utworzeniem tej rasy rozpoczęły się w 1950 roku w Zakładzie Doświadczalnym Instytutu Zootechniki w Chorzelowie i prowadzone były przez prof. Z. Kamińskiego. Później badania prowadzono w Zakładzie Doświadczalnym Polskiej Akademii Nauk w Popielnie i stąd wywodzi się ich nazwa.

Materiał wyjściowy, nad którym rozpoczęto prace hodowlane stanowiły króliki polskie albinotyczne zakupione na targu w Myślenicach (20 szt.) oraz przejęte ze zlikwidowanego Zakładu Doświadczalnego w Brzeziu (20 szt.). Średni ciężar tych królików wynosił 2,5 kg.

Z części tych królików pod koniec lat pięćdziesiątych utworzono stado, które w celu powiększenia masy ciała przekrzyżowano jednorazowo królikami rasy belgijski olbrzym szary. Krzyżowano samice białe polskie z samcami rasy belgijski olbrzym szary, a samice rasy belgijski olbrzym szary z samcami białymi polskimi. Stosowano heterospermię, kryjąc samicę kolejno dwoma samcami. W wyniku tego uzyskano pokolenie mieszańców o szarej barwie okrywy włosowej, które kojarzono między sobą. W pokoleniu drugim mieszańców oprócz osobników szaro umaszczonech uzyskano także króliki o albinotycznej barwie okrywy włosowej, na których oparto dalsze prace hodowlane. Rozpoczęto krzyżowanie mieszańców albinotycznych między sobą. Mioty ograniczano do dwóch sztuk, aby zapewnić lepszy wzrost i rozwój młodych. Przez kilka lat stosowano też tzw. zimny chów ciężarnych matek, mający na celu poprawę okrywy włosowej u potomstwa. Zwierzęta utrzymywano w klatkach drewnianych na wolnym powietrzu, co w warunkach zimowych zapewniło surowe warunki chowu. W efekcie prowadzonych prac udało się w 1964 roku uzyskać w Popielnie całe stado królików o jednolitej, albinotycznej barwie okrywy włosowej.

Kontynuatorem prac nad królikiem popielniańskim białym był dr Wł. Karłowicz. Dzięki jego staraniom w 1965 r. ferma królików z Popielna została przeniesiona do Instytutu Genetyki i Hodowli Zwierząt w Jastrzębcu. Prace nad dalszym doskonaleniem królika popielniańskiego białego prowadzi w Jastrzębcu zespół Pracowni Metod Selekcji, kierowany przez dr Wł. Karłowicza. Efektem prowadzonych badań i wieloletniej pracy selekcyjnej było ugruntowanie cech fenotypowych i wszystkich ważniejszych cech produkcyjnych.

Możliwość objęcia królików popielniańskich białych oceną wartości użytkowej i hodowlanej powstała w 1989 r., kiedy to ówczesne Ministerstwo Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej zatwierdziło wzorzec oceny tej rasy.

Zwierzęta tej rasy charakteryzują się białą okrywą włosową, liczebnymi miotami – 7-8 królicząt w miocie i stosunkowo dobrym odchowem sięgającym 6,5 królicząt w miocie. Króliki te charakteryzuje bardzo dobre tempo wzrostu – w wieku 90 dni uzyskują masę 2,7 kg przy wysokiej wydajności rzeźnej sięgającej ponad 60%. Rasa ta cechuje się bardzo wysokimi cechami adaptacyjnymi do niekorzystnych warunków środowiskowych co jest szczególnie ważne przy chowie przyzagrodowym.

LISY BIAŁOSZYJNY

Początki powstania lisa białoszajnego, zwanego początkowo „białoszajką moszczenicką”, datują się od 1970 roku, kiedy to na fermie Państwowego Gospodarstwa Hodowli Zwierząt Futerkowych Batorówka w Moszczenicy w miocie lisów srebrzystych (Trans x Tama) urodziło się pięć szczeniąt. Wśród nich jedno było odmiennie ubarwione w porównaniu z lisami srebrzystymi. Umaszczenie liska było zbliżone do lisa białopyskiego; różniło się tylko szerokim na 7 cm białym symetrycznym kołnierzem na szyi zwierzęcia.

W pierwszym etapie pracy (1971 – 1976) prowadzono bardzo intensywne namnażanie genów nowej odmiany przez kojarzenie lisów białoszajnych ze srebrzystymi, unikając jednocześnie łączenia zmutowanych osobników między sobą ze względu na niebezpieczeństwo inbrodu mogącego prowadzić do ujemnych skutków biologicznych. Początkowo zbyt mała populacja zwierząt nie pozwalała na ustalenie schematów dziedziczenia tej nowej odmiany mutacyjnej. Dopiero późniejsze badania Jeżewskiej i współautorów (2) obejmujące wyniki rozrodu lisów na fermie w Batorówce w okresie 11 lat (1971 – 1982) umożliwiły wyciągnięcie szeregu wniosków. Ustalono, że lis białoszajny jest mutacją dominującą lisa srebrzystego. Stwierdzono również, że gen warunkujący charakterystyczne umaszczenie lisa białoszajnego jest alleliczną odmianą genu z locus „W” odpowiedzialnego za wystąpienie rysunku lisa białopyskiego (Ww).

W roku 1986 Ministerstwo Rolnictwa, Leśnictwa i Gospodarki Żywnościowej uznało wyhodowanego przez inż. A. Leźnickiego na fermie PGR Batorówka lisa białoszajnego za nową odmianę lisa pospolitego.

Wielkość bardzo duża (samiec powyżej 73 cm, samica powyżej 68 cm). Budowa ciała mocna, proporcjonalna, harmonijny wygląd zwierzęcia. Żadnych widocznych wad w budowie. Bardzo dobra kondycja.

Pysk czarny lub ciemnosrebrzysty z białą obwódką nosa przechodzącą w strzałkę wzdłuż pyska i czoła. Uszy czarne. Umaszczenie szyi i tułowia jak u lisa ciemnego srebrzystego, biały symetryczny kołnierz o szerokości 6-10 cm, przechodzący pasmem bieli na podgardle i brzuch. Łapy białe z czarnymi cętkami lub plamami.

Srebro czyste, lśniące, pokryte harmonijnie rozłożonym, zgęszczonym wzdłuż grzbietu woalem. Woal kruczoczarny, barwa włosów pokrywowych na stronie brzusznej czarna lub biała. Barwa podszycia na stronie grzbietowej grafitowa.

Okrywa włosowa na stronie grzbietowej bardzo gęsta, na stronie brzusznej gęsta. Włosy pokrywowe całkowicie kryją podszycie na stronie grzbietowej. Włosy średnio długie, jedwabiste, delikatne, okrywa sprężysta. Kita sutą, nie posrebrzana, kwiat o barwie czysto białej, symetryczny.

LIS PASTELOWY

Jest rodzimą odmianą mutacyjną lisa pospolitego. Mutacja ta wystąpiła w połowie lat 70 ubiegłego stulecia na jednej z wielkopolskich ferm. Pod kierunkiem Prof. dr hab. Janusza Maciejowskiego z Akademii Rolniczej w Lublinie rozpoczęto planową pracę hodowlaną.

Lis pospolity pastelowy występuje w trzech typach: ciemny, średni i jasny. Barwa okrywy od ciemnobrązowej do jasnobrązowej. W tym samym kolorze jest pysk, łapy, uszy oraz brzuch. Brązowe włosy pokrywowe silnie kontrastują z włosami niepigmentowanymi. Barwa podszycia jest brązowa z niebieskim odcieniem. Posrebrzenie zaczyna się od nasady ogona i występuje maksymalnie do połowy długości zwierzęcia. Srebro czyste, lśniące, pręga srebra o szerokości 15 – 20 mm jest przykryta harmonijnie rozłożonym, zagęszczonym wzdłuż linii grzbietu woalem.

Umaszczenie pastelowe jest genetycznie uwarunkowane homozygotycznym układem dwóch genów recesywnych bb. Heterozygoty – nosiciele tego genu [Bb] mają genotyp lisa srebrzystego i niczym nie różnią się od homozygot [BB]. Geny umaszczenia pastelowego nie należą do tego samego locus co geny warunkujące znane od dawna odmiany lisa pospolitego – platynowego, białopyskiego, białoszajnego. Dowodem na to może być uzyskanie pasteli platynowych (u którego na tło pastelowe naniesiony został rysunek platyna).

W roku 2000 ferma w Jeziorach Wielkich została zlikwidowana wraz z materiałem hodowlanym. Od roku 2000 na bazie fermy Zakładu Doświadczalnego Instytutu Zootechniki w Chorzelowie we współpracy z Akademią Rolniczą w Lublinie prowadzi się prace nad odtworzeniem lisa pastelowego.

SZYNSZYLE

Hodowla szynszyli w Polsce została zapoczątkowana w 1956 roku w miejscowości Grywałd przez Państwa Władysława i Elwirę Rżewskich poprzez import zwierząt. Pod koniec lat pięćdziesiątych u Państwa Rżewskich pojawiła się nowa mutacja szynszyli określona jako szynszyla beżowa. Jak każda nowa mutacja wzbudziła duże zainteresowanie wśród hodowców. Jednak ze względu na nie najlepszą w tym okresie koniunkturę tego gatunku zainteresowanie nie dosyć szybko minęło. Czynnikiem pośrednio decydującym o słabym rozpowszechnieniu w hodowli była zbyt mała liczba zwierząt tej odmiany barwnej (beżowej). Na szczęście odmiana beżowa została utrzymana przez kilku hodowców.

Obecnie zwierzęta tej odmiany barwnej można spotkać na nielicznych fermach w naszym kraju, najliczniejsza populacja utrzymywana jest w woj. małopolskim.

Wymagana wzorcowa wielkość zwierząt (bardzo duża) 540 gramów i więcej u zwierząt powyżej 12 miesiąca życia. Budowa proporcjonalna, wybitnie zwarta, minimalna różnica szerokości w barkach i biodrach, szyja niezaznaczona, głowa szeroka, krótka.

Barwa beżowa jasna, woal równomiernie rozłożony, obejmuje grzbiet i boki na całej długości zwierzęcia, odcinający się od pasa brzuszego. Niedopuszczalne rozjaśnienia na karku i biodrach.

Czystość barwy okrywy włosowej bardzo dobra, bez odcieni rdzawych. Barwa ogólna jasno beżowa, pas brzuszny biały. Barwa podszycia od białego do jasno-kremowego.

Okrywa włosowa bardzo gęsta (przy rozdmuchiwaniu okrywy niewidoczna skóra lub widoczny tylko punkt skóry). Wyrównana długość włosów w poszczególnych partiach ciała. Bardzo dobra jedwabistość i sprężystość włosów (powstała po rozdmuchaniu okrywy włosowej rozетка zamyka się szybko). Niedopuszczalne zawirowania włosów.

Pas brzuszny średnio-wąski, biały równą linią odcinający się od boków zwierzęcia, niezachodzący na boki, wyraźna granica między bokiem a brzuchem

TCHÓRZE

Hodowla tchórzcy hodowlanych (*Mustela putorius L.*) zwanych dawniej tchórzofretkami datuje się od lat 30 ubiegłego stulecia. Tchórzofretka jest mieszańcem, którego formami wyjściowymi były: tchórz europejski i fretka zwana również tchórzem afrykańskim. W roku 1985 rodzimą populację tchórzofretki uzupełniono materiałem importowanym z Szkocji. Dolew krwi tchórzcy szkockich spowodował korzystne zmiany w okrywie włosowej. Uzyskano zwierzęta w innym typie barwnym (popielato-kremowe), poszukiwanym na światowym rynku futrzarskim. Ponadto poprawiła się gęstość okrywy włosowej oraz uzyskano skrócenie włosów pokrywowych przy jednoczesnym równomiernym zawoalowaniu. Skóry tak uszlachetnionych tchórzcy uzyskiwały wyższe ceny. Zachowanie korzystnych cech okrywy włosowej do chwili obecnej wyznacza kierunek prowadzenia prac hodowlanych.

W końcu lat 80. roczna produkcja skór tchórzcy wynosiła około 20 tys. sztuk. Istniejąca w późniejszym okresie dekonunktura na skóry z mięsożernych zwierząt futerkowych doprowadziła do bardzo znacznego zmniejszenia populacji tych zwierząt.

Wielkość bardzo duża (samiec ponad 1800 g, samica ponad 1000 g). Budowa ciała mocna, proporcjonalna, harmonijny wygląd zwierzęcia, bardzo dobra kondycja.

Typ barwny popielaty: umaszczenie zbliżone do tchórza leśnego tj. barwa włosów pokrywowych czarna, barwa włosów puchowych jasnopopielata, z tendencją do białej. Typ barwny pomarańczowy: barwa włosów pokrywowych czarna do ciemnobrązowej, barwa włosów puchowych pomarańczowa. Typ barwny cytrynowy: barwa włosów pokrywowych czarna do ciemnobrązowej, barwa włosów puchowych cytrynowa.

Wyraźnie zaznaczony kontrast między podszyciem a włosami pokrywowymi, z możliwie małą powierzchnią podszycia zasłoniętego całkowicie przez włosy pokrywowe na całym tułowie i głowie zwierzęcia.

Okrywa włosowa jedwabista i sprężysta, włosy pokrywowe średniodługie. Gęstość bardzo dobra, przy rozdmuchiwaniu włosów na grzbiecie – dno rozетки nie większe niż 2 mm.

NUTRIE

Nutria (*Myocastor coypus* Moll.) trafiła z Ameryki Południowej do Europy na początku XX wieku. W roku 1926 Ludwik Palach z Wielkopolski sprowadził dwie pary nutrii z Argentyny. Rozwój hodowli nutrii trwał aż do wybuchu II wojny światowej, kiedy to w Polsce zwracano uwagę na około 500 samic. Po wojnie systematycznie następowała odbudowa stada podstawowego na bazie materiału krajowego oraz importów z byłej Czechosłowacji, NRD i RFN. W latach pięćdziesiątych ubiegłego wieku sprowadzono do Polski 563 zwierzęta, z czego 200 nutrii odmian: grenlandzkiej, szafirowej i perłowej. W kolejnych dziesięcioleciach systematycznie rosła produkcja skór, osiągając apogeum w roku 1980, kiedy to polska hodowla wyprodukowała 3,4 miliony skór, w tym około 70% skór nutrii odmian barwnych. Polska była wówczas największym na świecie producentem skór nutriowych pochodzących od zwierząt utrzymywanych w systemie klatkowym.

Załamaniem światowego rynku obrotu skórami nutriowymi pochodzącymi z chowu klatkowego spowodowane było dużym nasyceniem rynku oraz zmianą trendów mody. Dodatkowo postęp technologiczny w przerobieniu skór spowodował wzrost zainteresowania tańszymi skórami ze zwierząt pochodzących z odłuwu. Efektem tego trwającego od 25 lat trendu jest prawie całkowity zanik hodowli nutrii odmian barwnych, takich jak: standard, biała niealbinotyczna, bursztynowo-żółta, perłowa, pastelowa, sobolowa oraz czarna dominująca.

Wyjściową formą dla odmian barwnych nutrii była odmiana standard o barwie okrywy najbardziej zbliżonej do ubarwienia nutrii dzikiej.

W wyniku mutacji i wieloletniej pracy hodowlanej powstało szereg odmian barwnych, w tym:

- **czarna dominująca** będąca homozygotą lub heterozygotą (JJ lub Jj). Cechuje się bardzo silnym melanizmem, który pogłębia czerń okrywy włosowej. Brak strefowości włosów, jedynie na szciele i obrzeżach noszdrzy mogą występować białe włosy;
- **bursztynowo-żółta** dominująca do barwy nutrii standardowej i wszystkich mutacyjnych odmian recesywnych. Występuje w postaci homozygotycznej (MM) i heterozygotycznej (Mm). Charakteryzuje się jednolicie rudoczerłą barwą okrywy włosowej bez posrebrzenia;
- **biała niealbinotyczna** występująca w postaci heterozygotycznej (Hh). Barwa okrywy włosowej jest czysto biała, zaś tęczówki zabarwione są na niebiesko-czarno;
- **sobolowa** będąca homozygotą recesywną (aa). Okrywa włosowa oraz podszycie są czarne z odcieniem brązowym, przy czym włosy puchowe w partii brzusznej są lekko rozjaśnione;
- **pastelowa** powstała w wyniku połączenia odmiany beżowej z czarną dominującą, stąd osobniki ciemno pastelowe są homozygotami, a jasnobrązowe heterozygotami. Zwierzęta te odznaczają się jednolicie brązową barwą okrywy włosowej bez strefowego umaszczenia włosów puchowych;
- **perłowa** będąca homozygotą lub heterozygotą genu posrebrzenia (W). Cechuje się barwą białą przydomioną z wyraźnym odcieniem jasnoszaro-beżowym zagęszczonym wzdłuż linii grzbietu. Na podbrzuszu włosy są białe. Barwa tęczówek jest czerwono-żółta.

Celem programu ochrony nutrii jest:

- Zachowanie populacji nutrii standard i odmian barwnych białej niealbinotycznej, bursztynowo-żółtej, perłowej, pastelowej, sobolowej i czarnej dominującej oraz zwiększenie ich liczebności do minimum 500 samic stada podstawowego nutrii standard oraz po 200 sztuk samic każdej z pozostałych odmian.
- Zachowanie zmienności genetycznej w chronionych populacjach.
- Zachowanie wzorca odmian barwnych nutrii.

Opracowanie materiałów: dr hab. Paweł Bielański, prof. IZ

KOORDYNATOR DS. OCHRONY ZASOBÓW GENETYCZNYCH

ZWIERZĄT FUTERKOWYCH

dr hab. Paweł Bielański, prof. IZ

Dział Ochrony Zasobów Genetycznych Zwierząt

Instytut Zootechniki PIB

32-083 Balice, ul. Krakowska 1

telefon: 666 081 339

e-mail: pawel.bielanski@izoo.krakow.pl

www.bioroznorodnosc.izoo.krakow.pl/futerka